

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดของนักเรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ประกอบด้วย คณะครูและผู้บริหาร ตลอดจนนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2545 โดยมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย 3 ระยะ คือ ระยะเริ่มต้นการวิจัย ระยะดำเนินการวิจัย และระยะสิ้นสุดการวิจัย ซึ่งมี 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นศึกษาและพิจารณาปัญหาและสาเหตุ ขั้นการวางแผนการใช้กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต ขั้นดำเนินการใช้กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต ขั้นประเมินผลการใช้กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต และขั้นสรุปผลและอภิปรายการปฏิบัติงาน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัย แผนการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติด และแบบวัดทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติด วิเคราะห์ผลการวิจัยตามหลักของวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ตอน คือตอนที่ 1 ผลการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัย และตอนที่ 2 ผลการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดของนักเรียน ในบทนี้ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยโดยสรุป การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะแสดงตามลำดับ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากผลการนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดของนักเรียน สรุปได้ดังนี้

1. ผลการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัย

1.1 ผลการมีส่วนร่วมขั้นศึกษาและพิจารณาปัญหาและสาเหตุของปัญหา

การดำเนินงานในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ประสานงานให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับรู้ถึงความสำคัญของปัญหาการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดของนักเรียน เพื่อระดมการมีส่วนร่วมในการพิจารณาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ทั้งจากฝ่ายคณะครูและผู้บริหาร และฝ่ายนักเรียนด้วยวิธีการประชุมระดมสมอง โดยจัดแยกเป็น 2 กลุ่ม เพื่อขจัดปัญหาความแตกต่าง

ระหว่างผู้ร่วมสนทนา ซึ่งได้ข้อสรุปจากการร่วมกันศึกษาพิจารณาปัญหาและสาเหตุปัญหาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

สาเหตุปัญหาฝ่ายคณะครูและผู้บริหาร

- 1) ปัญหาการประเมินผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมาเป็นการประเมินการปฏิบัติงานของครูเพียงด้านเดียว โดยไม่พิจารณาถึงผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติที่เกิดขึ้นกับนักเรียน
- 2) ขาดการประสานงานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ
- 3) การฝึกทักษะชีวิต ใช้วิธีการส่งนักเรียนไปฝึกจากการอบรมที่หน่วยงานอื่นจัดโดยไม่มีการฝึกในโรงเรียน เนื่องจากไม่มีชุดฝึกและขาดบุคลากร
- 4) นักเรียนที่ไปร่วมฝึกอบรมจากหน่วยงานอื่น ๆ ไม่ได้นำความรู้มาขยายผลต่อในโรงเรียน

สาเหตุปัญหาฝ่ายนักเรียน

- 1) การจัดกิจกรรมมักมีเนื้อหาซ้ำซาก น่าเบื่อ และเป็นเรื่องที่รู้แล้ว
- 2) เน้นการบรรยายจากวิทยากร บางครั้งมีลักษณะเหมือนการสอนในห้องเรียน ทำให้ไม่น่าสนใจ
- 3) จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการเกินไป ทำให้วิทยากรให้ความดูแลได้ไม่ทั่วถึง
- 4) ครูเกณฑ์ให้นักเรียนไปเข้าร่วมกิจกรรมโดยไม่ได้สมัครใจ
- 5) นักเรียนไม่มีโอกาสลงมือปฏิบัติหรือแสดงความคิดเห็นในการจัดหรือร่วมกิจกรรม
- 6) นักเรียนไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติด

1.2 ผลการมีส่วนร่วมขึ้นการวางแผนการใช้กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต

หลังจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันพิจารณาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดของนักเรียนแล้ว ในขั้นตอนนี้เป็นการนำข้อมูลจากขั้นตอนแรกมาพิจารณาวางแผนการใช้กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตร่วมกัน เพื่อให้ได้แผนงานที่สอดคล้องกับความต้องการและข้อจำกัดของโรงเรียน ซึ่งได้ข้อสรุปในการวางแผนดังนี้

แผนงานฝ่ายคณะครูและผู้บริหาร

- 1) แผนงานเตรียมการประเมินผลการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดของนักเรียน
- 2) แผนงานจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดของนักเรียน

แผนงานฝ่ายนักเรียน แผนงานประยุกต์แนวคิด

1.3 ผลการมีส่วนร่วมขั้นตอนการใช้กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต

การมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ เป็นการดำเนินงานใช้กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามแผนงานที่ร่วมกันจัดทำขึ้น ซึ่งมีข้อสรุปดังนี้

1.3.1 การเตรียมการประเมินผลการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด

สารเสพติด

โครงการนี้เป็นโครงการที่คณะครู ผู้บริหาร และผู้วิจัยร่วมกันหาแนวทางในการประเมินผลการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียน โดยการประชุมระดมสมองเพื่อร่วมกันระบุพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีทักษะชีวิตในการป้องกันสารเสพติดซึ่งได้ข้อสรุปดังนี้

พฤติกรรมที่แสดงถึงความภาคภูมิใจในตนเอง

- 1) มองเห็นความดี ความสามารถของตนเอง
- 2) มองโลกในแง่ดี
- 3) กล้าแสดงออกอย่างมั่นใจ
- 4) มีความเข้มแข็ง ไม่อ่อนไหวตามคำชักจูง
- 5) มีบุคลิกดี ยิ้มแย้ม แจ่มใส
- 6) ยอมรับความผิด ไม่โทษผู้อื่น
- 7) รู้จักให้อภัย ไม่เอาชนะ
- 8) ไม่ดูถูกว่าคนอื่นด้อยกว่าตน
- 9) ทำงานด้วยความตั้งใจ โดยเฉพาะงานที่ตนเองมีความสามารถ

พฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม

- 1) แสดงความสนใจต่อปัญหาของสังคม
- 2) ช่วยคิดและแก้ปัญหของสังคมเมื่อมีโอกาส
- 3) ให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจ
- 4) ทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ
- 5) มีความพยายามปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของงาน
- 6) รักษาสมบัติของสังคม
- 7) ปฏิบัติตามระเบียบของสังคม
- 8) ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง

- 9) เชื้อฟงพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู อาจารย์
- 10) ช่วยดักเตือนเพื่อนที่หลงผิด
- 11) ช่วยเหลือเพื่อนอย่างเหมาะสม
- 12) ไม่เอาเปรียบเพื่อน

พฤติกรรมการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติด

ใช้วิธีการพูดคุยสอบถามความคิดเห็นจากนักเรียน ประกอบกับการใช้แบบฝึก และแบบวัดที่เป็นสถานการณ์สมมติให้นักเรียนได้แสดงขั้นตอนการแก้ปัญหา

พฤติกรรมการปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติด

ใช้การพูดคุยสอบถามความคิดเห็นนักเรียน ประกอบกับการใช้แบบฝึก และแบบวัดที่เป็นสถานการณ์สมมติให้นักเรียนได้แสดงการปฏิเสธ

1.3.2 โครงการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด

โครงการนี้เป็นโครงการที่คณะครู ผู้บริหารและผู้วิจัยร่วมกันจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด โดยใช้กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตที่ยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จำนวน 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเอง ความรับผิดชอบ ต่อสังคม การแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเสพยาเสพติด และการปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติด โดยใน 2 กิจกรรมหลังได้จัดให้มีการฝึกซ้ำกิจกรรมละ 2 ครั้ง การร่วมกันจัดกิจกรรมตามโครงการนี้ คณะครู ผู้บริหารและผู้วิจัยได้ร่วมกันเตรียมอุปกรณ์และสถานที่ ร่วมกันเป็นวิทยากร ตลอดจนร่วมกัน ประเมินผลงานจากการจัดกิจกรรม โดยมีการประสานงานกันตลอดระยะเวลาดำเนินการและการจัด กิจกรรมตามโครงการนี้ ได้รับความร่วมมือจากนักเรียนเป็นอย่างดี ผลงานจากการร่วมกิจกรรม ของนักเรียนแสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดดีขึ้น

1.3.3 โครงการจัดกิจกรรมประยุกต์แนวคิด

โครงการนี้เป็นการปฏิบัติงานประยุกต์แนวคิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดเบื้องต้น ซึ่งนักเรียนได้คิดกิจกรรมและดำเนินการ ด้วยตนเอง โดยมีคณะครูผู้บริหารและผู้วิจัยร่วมกันให้คำปรึกษา กิจกรรมที่นักเรียนจัดขึ้น ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 กิจกรรม ได้แก่ การจัดบอร์ดความรู้เรื่อง “ได้ปัญหามาแก้เป็น” และ “ปฏิเสธ อย่างไรไม่เสียเพื่อน” และกิจกรรมการแสดงในงานประจำของโรงเรียน ซึ่งพบว่านักเรียนได้ร่วมกัน คิดและจัดกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้น มีความสนุกสนาน และสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น จากการปฏิบัติงานได้

1.4 ผลการมีส่วนร่วมขั้นประเมินผลการใช้กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต

การประเมินผลในขั้นตอนนี้ เป็นการประเมินผลระหว่างปฏิบัติงานของผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันหาแนวทางในการแก้ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน ซึ่งมีข้อสรุปดังนี้

1.4.1 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ปัญหของฝ่ายคณะครูและผู้บริหาร

ปัญหาอุปสรรคที่พบ

- 1) การจัดกิจกรรมในช่วงแรกมีนักเรียนบางส่วนมาร่วมกิจกรรมล่าช้า
- 2) นักเรียนบางส่วนยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็น

แนวทางในการแก้ปัญหา

- 1) กระตุ้นให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยการให้อิสระในการแสดงความคิดเห็น
- 2) ใช้คำพูด ท่าทางแสดงความชื่นชมเมื่อนักเรียนแสดงความคิดเห็นหรือแสดงความสามารถ
- 3) ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างทั่วถึง

1.4.2 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ปัญหของฝ่ายนักเรียน

- 1) การจัดบอร์ดความรู้เรื่อง “รู้ปัญหาถ้าแก้เป็น” และ “ปฏิเสธอย่างไร ไม่เสียเพื่อน”

ปัญหาที่พบ คือ นักเรียนต้องการแนวคิดแปลกใหม่ในการจัดบอร์ด และแนวคิดในการสอบถามความคิดเห็นของผู้ชมบอร์ด

แนวทางแก้ปัญหา คือ ปรีกษาเพื่อน และครู

- 2) การจัดการแสดงในงานประจำปี

ปัญหาที่พบ คือ นักเรียนบางคนไม่มีเวลาซ้อม

แนวทางการแก้ปัญหา คือ เปลี่ยนนักแสดงด้วยความสมัครใจของทั้งนักแสดงเดิมและนักแสดงใหม่

1.5 ผลการมีส่วนร่วมขั้นสรุปผลและอภิปรายผลการปฏิบัติงาน

ในขั้นตอนนี้ผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายได้ร่วมกันสรุปผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนร่วมกันอภิปรายถึงผลกระทบของกระบวนการวิจัยที่มีต่อโรงเรียนในทุกแง่มุม ซึ่งพบว่าจากการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ ของคณะครูและผู้บริหาร โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์จากการทำงาน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และการปฏิบัติงานของนักเรียนโดยเปิดโอกาสให้มีอิสระ

ในการคิดและปฏิบัติงานด้วยตัวเอง โดยมีครูเป็นผู้สนับสนุนนั้น ทำให้นักเรียนมีพัฒนาทั้งความคิด เจตคติและทักษะในการปฏิบัติงาน จึงจะนำวิธีการนี้มาใช้ในโครงการอื่นต่อไป

2. ผลการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียน

2.1 ผลการทดสอบก่อนและหลังเข้าร่วมกระบวนการวิจัย

ผลการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียนในเชิงปริมาณ ที่เกิดจากเข้าร่วมกระบวนการวิจัย โดยเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดก่อนและหลังเข้าร่วมกระบวนการพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบวัด ความภาคภูมิใจในตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม การแก้ปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติด และการปฏิเสธ เมื่อถูกชักชวนให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติด หลังเข้าร่วมกระบวนการสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกระบวนการ

2.2 ผลการสังเกตพัฒนาการทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียน

การวิเคราะห์พัฒนาการของทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียน ก่อนและหลังเข้าร่วมกระบวนการวิจัย โดยสังเกตจากพฤติกรรมของนักเรียน แสดงรายละเอียด ตามลำดับ ดังนี้

2.2.1 พฤติกรรมก่อนเข้าร่วมกระบวนการวิจัย

ก่อนเข้าร่วมกระบวนการวิจัยนักเรียนบางส่วนยังขาดความภาคภูมิใจในตนเอง เช่น มีความรู้สึกท้อแท้ไม่รักเพราะเรียนไม่เก่ง เพื่อนล้อเลียนที่หน้าตาไม่ดี คิดว่าตัวเองสู้คนที่เรียนโรงเรียนรัฐบาลไม่ได้ มาเรียนโรงเรียนเอกชนเพราะไม่ทราบจะไปเรียนที่ไหน เป็นต้น และนักเรียนไม่ทราบจะจัดการกับปัญหาสารเสพติดอย่างไร กลัวเพื่อนโกรธหรือถูกเยาะเย้ย หากต้องปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติด นักเรียนส่วนใหญ่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนและสังคม เคารพเชื่อฟังครู เข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้ แต่มีนักเรียนบางคน ที่มักมาเรียนสาย แต่งกายผิดระเบียบ และต่อต้าน ไม่เชื่อฟังครู

2.2.2 พฤติกรรมหลังร่วมกระบวนการวิจัย

นักเรียนมีความภาคภูมิใจในตนเองจากการปฏิบัติงานจนประสบความสำเร็จ ด้วยความคิดและความสามารถของตนเอง และแสดงเจตนาที่จะเผยแพร่ความรู้ให้เพื่อนนักเรียน ได้รับประโยชน์ต่อไป ซึ่งแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ส่วนนักเรียนที่มีพฤติกรรมต่อต้าน ไม่เชื่อฟังครูมีพฤติกรรมดีขึ้น ยอมรับคำตักเตือนของครูมากขึ้น ส่วนการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติด นักเรียนรู้จักรวบรวมหาข้อมูล และรู้จักหาทางแก้ไขผลเสียที่เกิดจากการแก้ปัญหานั้น และการปฏิเสธ เมื่อถูกชักชวนให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติด นักเรียนรู้จักหาคำพูดที่เหมาะสมเพื่อปฏิเสธให้ได้ผล โดยไม่เสียสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดดีขึ้นหลังเข้าร่วมกระบวนการวิจัย เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย

อภิปรายผล

การใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดของนักเรียนโรงเรียนศรีธนาพาณิชยการเทคโนโลยี เชียงใหม่ สามารถระดมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบวนการวิจัยทุกขั้นตอน เพื่อร่วมกันพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดของนักเรียนที่ร่วมกระบวนการวิจัยได้ประสบความสำเร็จ ซึ่งการดำเนินงานตามกระบวนการวิจัยนี้ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดในโรงเรียนที่ศึกษาได้เรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้ประสานงาน ซึ่งจากผลการวิจัยโดยภาพรวมในส่วนของกระบวนการวิจัยนั้น มีความสอดคล้องกับหลักการของวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มุ่งเน้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ตามขั้นตอนของกระบวนการวิจัยตั้งแต่ระยะเริ่มต้นการวิจัย ระยะดำเนินการวิจัย และระยะสิ้นสุดการวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนหลัก 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการศึกษาและพิจารณาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นการวางแผนการใช้กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต ขั้นการดำเนินการใช้กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต ขั้นประเมินผลการใช้กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต และขั้นสรุปและอภิปรายผลการปฏิบัติงาน สำหรับการอภิปรายผลการวิจัยนั้น ผู้วิจัยจะขอเสนอใน 2 ประเด็นหลัก คือ อภิปรายผลการวิจัยในส่วนของกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกขั้นตอนในกระบวนการวิจัย และอภิปรายผลการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดของนักเรียน

จากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัย พบว่าทุกขั้นตอนในกระบวนการวิจัย สามารถระดมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดของนักเรียนได้ และร่วมกันปฏิบัติงานในทุกขั้นตอนอย่างเต็มกำลังความสามารถ จนกระทั่งกระบวนการวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจของทุกฝ่าย จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยคาดว่าส่วนหนึ่งน่าจะเกิดจากการที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับข้อมูลและความคิดเห็นของครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ร่วมกัน เพื่อศึกษาสภาพหรือความต้องการในการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติด ในขณะที่ผู้วิจัยยังปฏิบัติงานในโรงเรียน และมีการประสานงานให้ทุกฝ่ายได้รับรู้ถึงความสำคัญของปัญหาในระยะแรกของการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สิทธิรัฐ ประพุทธนิติสาร (2545, หน้า 25) ที่กล่าวถึงจุดเน้นหรือลักษณะสำคัญของกระบวนการวิจัย หรือปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประการสำคัญประการหนึ่งคือ เน้นการศึกษาชุมชน เป็นการให้ความสำคัญกับข้อมูลและความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน การเก็บข้อมูลเป็นการสนทนาประสบการณ์และความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในชุมชนหรือความต้องการของชุมชน และสอดคล้องกับแนวคิด

ของอรอนงค์ ดิเรกบุษราคม (2536, หน้า 43) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการเตรียมตัวนักวิจัย และการศึกษาสถานการณ์ชุมชน ซึ่งได้แก่องค์ประกอบทางสังคมของชุมชน ปัญหาและความต้องการของชุมชน อันเป็นขั้นตอนการเตรียมการที่สำคัญที่จะช่วยระดมการมีส่วนร่วมในขั้นตอนดำเนินงานในชุมชนต่อไป

จากผลการวิจัยในชั้นศึกษาและพิจารณาปัญหาและสาเหตุปัญหา ตามเห็นของคณะครู และผู้บริหาร พบว่า สาเหตุปัญหาการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันสารเสพติด ได้แก่ โรงเรียน ไม่มีดำเนินการฝึกทักษะชีวิตในการป้องกันสารเสพติดภายในโรงเรียน เนื่องจากขาดชุดฝึกทักษะชีวิตและบุคลากรในการดำเนินงาน จึงต้องส่งนักเรียนไปฝึกอบรมทักษะชีวิตจากหน่วยงานอื่น โดยนักเรียนไม่ได้นำความรู้มาขยายผลในโรงเรียน อีกทั้งยังขาดการประสานงานจากฝ่ายต่าง ๆ การดำเนินงานที่ผ่านมาจึงยังไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งการดำเนินงานโดยขาดการประสานงานจากคณะครูฝ่ายต่าง ๆ และนักเรียนไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานนั้นไม่เป็นไปตามยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2546) ที่กำหนดให้สถานศึกษาฝึกฝนนักเรียน นักศึกษาให้เกิดทักษะชีวิตในการป้องกันปัญหายาเสพติดโดยให้คณาจารย์ บุคลากร ตลอดจนนักเรียน นักศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ส่วนสาเหตุปัญหาจากฝ่ายนักเรียน พบว่าในการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันสารเสพติดจากประสบการณ์ของนักเรียนนั้น บางครั้งยังเน้นการบรรยายเหมือนการสอนในห้องเรียน โดยนักเรียนไม่มีโอกาสลงมือปฏิบัติหรือแสดงความคิดเห็นในการจัดหรือร่วมกิจกรรม จึงทำให้การจัดกิจกรรมไม่ประสบความสำเร็จ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการจัดการการเรียนรู้จากประสบการณ์ของนักเรียนไม่เป็นไปตามหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งยังยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (2543, หน้า 1) กล่าวว่า หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาจากความเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์เป็นกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตัวผู้เรียนเองมากกว่าการถ่ายทอดความรู้จากวิทยากรสู่ผู้เรียน อีกทั้งเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายกระทำ อันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเรียนรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง

การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนการใช้กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตนั้น จากผลการวิจัยพบว่าคณะครู และผู้บริหารร่วมกันวางแผนเพื่อใช้กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต โดยคำนึงถึงข้อมูลพื้นฐานซึ่งเป็นความต้องการของนักเรียนและข้อจำกัดของโรงเรียน จึงเป็นการวางแผนตามพื้นฐานการปฏิบัติที่สามารถดำเนินการได้จริง สอดคล้องกับลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามที่ สิทธิรัฐ ประพุทธนิติสาร (2545, หน้า 26) กล่าวว่าการวิจัยรูปแบบนี้เน้นการหาแนวทางในการแก้ปัญหาโดยสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาทรัพยากร

ท้องถิ่นว่ามีอะไรบ้าง เพื่อจะนำไปสู่วิธีการแก้ปัญหาที่สามารถปฏิบัติได้ และหากมีแนวทางการแก้ไขหลายแนวทางก็ต้องร่วมกันพิจารณาเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการใช้กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต จากผลการวิจัยโดยสรุปพบว่า ทุกฝ่ายร่วมกันปฏิบัติงานตามโครงการด้วยความกระตือรือร้น จนทำให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในระยะเริ่มต้นกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายได้สร้างความเข้าใจร่วมกันถึงแนวคิดและการปฏิบัติตามแนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทุกฝ่ายจึงเกิดความเชื่อมั่นว่ากระบวนการวิจัยดังกล่าวจะช่วยแก้ปัญหาของโรงเรียนได้และเกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย อีกสาเหตุหนึ่งอาจเนื่องมาจากผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ไม่มีความขัดแย้งใด ๆ ระหว่างกลุ่มคน ทำให้การปฏิบัติงานร่วมกันเป็นไปได้ด้วยดี สอดคล้องกับเงื่อนไขแห่งความสำเร็จของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ สิทธิรัฐ ประพุทธนิตินสาร (2545, หน้า 134-138) กล่าวว่าเงื่อนไขความสำเร็จของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ขึ้นอยู่กับการสร้างความเข้าใจระหว่างนักวิชาการและนักพัฒนาถึงแนวคิดและการปฏิบัติตามแนวทาง PAR อย่างชัดเจน รวมทั้งมีทักษะในการใช้ PAR กับคนในชุมชน นอกจากนี้ เงื่อนไขเกี่ยวกับชุมชนและคนในชุมชนยังเป็นเงื่อนไขสำคัญของความสำเร็จหรือล้มเหลวในการใช้ PAR เพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหาชุมชน ลักษณะของชุมชนที่จะช่วยให้ PAR ประสบความสำเร็จ คือ ชุมชนที่มีผู้นำหรือแกนนำหลากหลาย แต่ละคนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ไม่มีใครผูกขาดอำนาจและผลประโยชน์แบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด หรืออย่างน้อยจะต้องสามารถรวมตัวกันได้เมื่อมีกิจกรรมทางสังคม ถึงแม้จะมีข้อขัดแย้งกันบ้างก็ตาม

การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการใช้กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต พบว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันประเมินการปฏิบัติงานตลอดเวลา ด้วยวิธีการปรึกษาหารือที่ไม่เป็นทางการ ทำให้ช่วยกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาหรือข้อบกพร่องในระหว่างปฏิบัติงานได้ สอดคล้องกับแนวคิดในการประเมินผลในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ อรอนงค์ คิเรกนุสราคม (2536, หน้า 51) กล่าวว่า การติดตามประเมินผลในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมต้องเป็นการติดตามประเมินเพื่อพัฒนา ซึ่งเป็นการประเมินผลร่วมกันของผู้วิจัยทุกฝ่ายในขณะที่ปฏิบัติงาน หากพบปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงาน กลุ่มจะร่วมกันวิเคราะห์และปรับแผนดำเนินการ การติดตามประเมินผลลักษณะนี้เป็นการสร้างกำลังใจในการทำงาน ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นที่จะช่วยในการจัดการแก้ปัญหาอุปสรรคในช่วงดำเนินงาน อีกทั้งยังเป็นการทบทวนวัตถุประสงค์การวิจัยให้สอดคล้องกับความเห็นของชุมชน ตลอดจนเป็นการประเมินความสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยภายนอกกับสมาชิกในชุมชน อันจะเป็นการนำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงอีกด้วย

การมีส่วนร่วมในขั้นสรุปและอภิปรายผลเมื่อสิ้นสุดกระบวนการวิจัย พบว่า สามารถระดมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและอภิปรายถึงจุดเด่น จุดด้อยของการร่วมกันปฏิบัติงานทุกขั้นตอนตามกระบวนการวิจัย ร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานที่ผ่านมา สามารถพัฒนานักเรียนได้ตามเป้าหมายโดยนักเรียนมีทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดสารเสพติดดีขึ้น และการประยุกต์แนวคิดสู่การปฏิบัติงานของนักเรียนเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีอิสระในการคิดและปฏิบัติงานด้วยตัวเองโดยมีครูเป็นผู้สนับสนุนนั้น ทำให้นักเรียนมีการพัฒนาทั้งความคิด เจตคติและทักษะในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอให้มีการพัฒนาการทำงานร่วมกันต่อไปถึงแม้กระบวนการวิจัยครั้งนี้จะสิ้นสุดลง สอดคล้องแนวคิดของ Kemmis and Wilkinson (1998, p. 23-24 อ้างใน ผ่องพรรณ ตรีชมงคลกุล, 2543, หน้า 187-188) ได้อธิบายถึงลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า PAR is recursive. คือเกื้อหนุนของการปฏิบัติการจะสะท้อนถึงวงจรของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงจะช่วยให้เรียนรู้ต่อไปอีก จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติร่วมกัน (Learning by doing with others) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของกระบวนการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับที่สิทธิรัฐ ประพุทธนิธิตสาร (2545, หน้า 134) กล่าวว่า ความสำเร็จของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนา คือ การได้มาซึ่งกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย ได้พัฒนาความสามารถของคนในชุมชน ตลอดจนได้องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์กับทุกฝ่าย

ในส่วนของผลการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดทั้ง 4 ด้าน คือ ความภาคภูมิใจในตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม การแก้ปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติด และการปฏิเสธ เมื่อถูกชักชวนให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติด พบว่าคะแนนจากการทำแบบวัดหลังเข้าร่วมกระบวนการวิจัยสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกระบวนการวิจัย และนักเรียนมีพฤติกรรมดีขึ้น อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดของนักเรียนในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่สามารถระดมการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียนได้ทุกฝ่าย โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการเรียนรู้และการประยุกต์แนวคิดสู่การปฏิบัติเป็นการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการพัฒนาทักษะชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และการดำเนินงานป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติด โดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดที่กำหนดให้สถานศึกษาฝึกฝนนักเรียน นักศึกษาให้เกิดทักษะชีวิตในการป้องกันปัญหาสารเสพติด โดยให้คณาจารย์ บุคลากร ตลอดจนนักเรียนนักศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา (สำนักงานป.ป.ส., 2546, หน้า 45-50) นอกจากนี้ นักเรียนยังได้มีอิสระในประยุกต์แนวคิดจากการเรียนรู้สู่การปฏิบัติด้วยความสนุกสนานในการปฏิบัติงานซึ่งตรงกับนิสยวีรุตตามที่ ทรงเกียรติ ปิยะกะ

(2544, หน้า 129) กล่าวว่า วัชรุนเป็นวัยที่รักอิสระ รักสนุก และแสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่ และในขณะที่วัยนี้ครูได้มีส่วนสนับสนุนด้วยการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน ให้กำลังใจและกระตุ้นให้นักเรียนได้แสดงออกในทางที่เหมาะสม ตลอดจนแสดงความเข้าใจและให้ความสำคัญกับความรู้สึกรักของนักเรียน การปฏิบัติของครูดังกล่าว สอดคล้องกับบทบาทของครูในการส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเองให้แก่เด็กจากการศึกษา คู่มือส่งเสริมสุขภาพจิตนักเรียน (กรมสุขภาพจิต, 2543, หน้า 44-45) ที่พบว่า บทบาทสำคัญของครู ที่จะช่วยสร้างเสริมความภาคภูมิใจในตนเองให้นักเรียน ด้วยการเข้าใจและยอมรับความสามารถ ของนักเรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล แสดงความเข้าใจและให้ความสำคัญ กับความรู้สึกของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถตามความเป็นจริง ช่วยให้นักเรียนเป็นตัวของตัวเอง โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น แสดงการยอมรับความคิดเห็น ของนักเรียน ให้กำลังใจและกระตุ้นให้แสดงออกในทางที่เหมาะสม

อย่างไรก็ตาม จากการพิจารณาร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นจากการทำแบบวัดทักษะ ชีวิตในการป้องกันการเสพติดทั้ง 4 ด้าน พบว่า คะแนนจากแบบวัดการปฏิเสธเมื่อถูก ชักชวนให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติดมีร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นสูงสุดเป็นลำดับแรก รองลงมา เป็นการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติด ความภาคภูมิใจในตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติดและการแก้ปัญหา เกี่ยวกับสารเสพติดเป็นทักษะชีวิตด้านทักษะพิสัย ซึ่งสามารถพัฒนาได้จากการเรียนรู้ฝึกฝนจนเกิด ความชำนาญ (ขงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์, 2543, หน้า 15) ซึ่งในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการปฏิเสธ เมื่อถูกชักชวนให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติดและการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติดในการวิจัยครั้งนี้ ได้มีการจัดให้ฝึกซ้ำ นอกจากนี้ในชั้นลงมือกระทำนักเรียนยังได้ฝึกปฏิบัติและประเมินการฝึก ด้วยตนเอง ด้วยการจัดบอร์ดเรื่อง “รู้ปัญหาถ้าแก้เป็น” และ “ปฏิเสธอย่างไรไม่เสียเพื่อน” จึงน่าจะมี ส่วนทำให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติด และการปฏิเสธเมื่อถูกชักชวน ให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติดมากขึ้นหลังเข้าร่วมกิจกรรม ส่วนความภาคภูมิใจในตนเองและความ รับผิดชอบต่อสังคมนั้นเป็นทักษะชีวิตในด้านจิตพิสัย ซึ่งเป็นความคิดความเชื่อที่มีความรู้สึกรับรองค ีประกอบ จึงมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรม 2 ขั้นตอน คือ ขั้นสร้างความรู้สึก และขั้นจัดระบบความคิด ความเชื่อ (ขงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์, 2543, หน้า 12) ถึงแม้กระบวนการวิจัยครั้งนี้จะมีการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคมครบทั้ง 2 ขั้นตอน แต่ได้จัดให้มีการ ฝึกเพียงกิจกรรมละ 1 ครั้ง อาจสร้างความรู้สึกให้แก่เด็กได้ไม่มากนัก โดยเฉพาะความรับผิดชอบ ต่อสังคมซึ่งเป็นคุณธรรมของบุคคล จึงต้องใช้เวลาในการปลูกฝังให้เกิดการปฏิบัติเป็นประจำ จนเคยชิน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษา

ของ ศิริรัตน์ ชูชีพ (2544) ที่พบว่า ทักษะชีวิตด้านทักษะพิสัยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ทักษะชีวิตด้านจิตพิสัยยังไม่มี的增加อย่างเด่นชัดนักหลังจากได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วม

อนึ่ง ในวิจัยครั้งนี้ได้มุ่งเน้นให้นักเรียนฝึกคิดวิเคราะห์ วิจัย และคิดอย่างสร้างสรรค์ ด้วยกระบวนการที่เป็นระบบ นอกจากจะสามารถพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดของนักเรียนได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้ว ยังเป็นการพัฒนามาตรฐานคุณภาพด้านผู้เรียน เพื่อรองรับการประกันคุณภาพการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้อีกด้วย (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2546)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

กระบวนการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาอื่น ๆ แต่ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ควรคำนึงถึงในการนำกระบวนการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1. การเห็นความสำคัญของปัญหาของผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ดังนั้น ปัญหาการวิจัยควรเป็นปัญหาที่ชุมชนหรือหน่วยงานรับรู้ถึงความสำคัญ หรือมีการประสานงานให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ตรวจสอบว่าปัญหานั้นมีอยู่จริงและมีความสำคัญหรือไม่ ในระยะเริ่มต้นการวิจัย
2. ควรสร้างความเข้าใจในกระบวนการวิจัยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทราบ โดยแจ้งวัตถุประสงค์และรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการวิจัย ตลอดจนประโยชน์ที่ชุมชนหรือหน่วยงานจะได้รับจากกระบวนการวิจัย เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดความมั่นใจว่ากระบวนการวิจัยจะสามารถแก้ปัญหาของชุมชนหรือหน่วยงานได้
3. ควรสร้างความเข้าใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบว่า การผสานกระบวนการวิจัยเข้ากับงานประจำที่ต้องทำไม่ใช่สิ่งที่ทำให้ภาระงานเพิ่มขึ้น แต่จะช่วยให้การทำงานมีระบบขั้นตอน และสามารถตรวจสอบผลลัพธ์ได้ จึงทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น
4. การปฏิบัติงานร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ควรอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน เคารพในสิทธิและปฏิบัติต่อกันอย่างให้เกียรติ เนื่องจากความคิดเห็น ประสบการณ์และความสามารถของทุกคน มีความสำคัญต่อกระบวนการวิจัยทั้งสิ้น
5. การจัดกิจกรรมทางเลือกสำหรับนักเรียน ควรคำนึงถึงความต้องการของนักเรียนเป็นหลัก และควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สร้างสรรค์ผลงานด้วยตัวเอง โดยมีครูเป็นฝ่ายสนับสนุน และคอยกระตุ้นให้นักเรียนค้นพบและแสดงความสามารถจนงานประสบความสำเร็จ ซึ่งจะช่วยให้

นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง มีความรับผิดชอบต่อสังคม และพร้อมที่จะแสดงพลังที่มีไปในทางสร้างสรรค์ต่อไป

6. เนื่องจากกระบวนการวิจัยครั้งนี้เป็นกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่มีปฏิบัติการหลายขั้นตอน อีกทั้งยังใช้ระยะเวลาดำเนินการตลอดทั้งภาคเรียน การเข้าร่วมโครงการวิจัยด้วยความสมัครใจของทุกฝ่ายจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้น ในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงเริ่มต้นด้วยการประสานงาน หาแนวร่วม และสร้างกลุ่มจากคณะครูผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียนในโรงเรียน รวมทั้งใช้วิธีการรับสมัครนักเรียนที่ต้องการเข้าร่วมโครงการ อย่างไรก็ตาม การนำกระบวนการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้กับนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดสารเสพติดหรือมีประสบการณ์ในการใช้สารเสพติด อาจใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงเพื่อให้ได้กลุ่มนักเรียนผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย และควรมีการปรับเปลี่ยนสถานการณ์ในกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มนักเรียน โดยเน้นการปรับเปลี่ยนเจตคติและพฤติกรรมควบคู่กันไป

7. ในการนำกระบวนการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ อาจมีการพิจารณาเพิ่มกิจกรรมหรือมีการฝึกซ้ำตามความเหมาะสมของระยะเวลาดำเนินการ เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความคงทนของพฤติกรรมจากการฝึกมากยิ่งขึ้น

8. เพื่อให้การพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียนมีประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากจะคำนึงถึงความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบแล้ว ควรมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมทั้งโรงเรียน รวมทั้งมุ่งสร้างบรรยากาศในการต่อต้านการเสพยาเสพติดในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้มาตรการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการติดตามผลว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียนต่อไปหรือไม่ ได้ผลอย่างไร

2. ควรมีการศึกษากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการแก้ไขปัญหาสารเสพติดในนักเรียนกลุ่มเสี่ยงต่อการติดสารเสพติด ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้สารเสพติดแล้ว รวมทั้งการฟื้นฟูสภาพจิตใจและร่างกายของนักเรียนที่เคยมีพฤติกรรมติดสารเสพติดมาก่อน โดยการร่วมมือจากครอบครัว โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. ควรมีการศึกษาระบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด เช่น การบูรณาการในหลักสูตรสถานศึกษา สอดแทรกในวิชาที่เกี่ยวข้องตามความ

เหมาะสม หรือการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าวควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เข้ามามีร่วมในกระบวนการด้วย

4. ควรมีการศึกษากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อแก้ปัญหาอันเกิดจากพฤติกรรมเบี่ยงเบนในนักเรียนนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา เช่น กรณีพิพาทระหว่างนักเรียนนักศึกษาต่างสถาบัน หรือการมั่วสุมใช้เวลาในทางที่ผิด โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนนักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และเกิดสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนนักศึกษาได้ใช้พลังความคิด ตลอดจนพลังกาย พลังใจในการปฏิบัติกิจกรรมในทางที่สร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการพัฒนาทั้งศักยภาพของตัวนักเรียนนักศึกษา และเป็นประโยชน์ต่อสังคมอีกด้วย

5. ควรนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตของเยาวชนในเรื่องอื่น ๆ เช่น การพัฒนาเยาวชนอารมณ์ การปรับตัวในสังคมปัจจุบัน บทบาทชายหญิง หรือการป้องกันตนเองจากภัยเอดส์ เป็นต้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved